

30.3.2021

NÁBOŽENSKÉ HEREZE

Ariánství, monofysitismus a nestoriánství

Jméno: Pípová Kateřina

Obor: Mediteránní studia, 2.semestr

Učo: 510894

Vývoj křesťanství v Byzantské říši

- integrace křesťanství během 3.století n.l.
- předtím patřilo křesťanství k zakázaným náboženstvím, docházelo i k pronásledování křesťanů
- křesťané v té době tvořili jen malou část obyvatelstva
- roku 312, v bitvě proti Maxentiovi, císař Konstantin poručil svým vojákům, aby nesli na svém štítě Kristův monogram → vítězství bylo přičítáno vlivu křesťanského Boha
- roku 313 byl v Miláně vydán edikt, který povoloval křesťanství v celé říši
- v roce 337 byl císař Konstantin pokřtěn
- od počátku šíření křesťanství probíhali prudké spory o správnou formulaci základních článků víry
- ortodoxní učení bylo oficiálním postojem vládní moci

Ortodoxní učení

- ortodoxie (z řeckého orthos = správný; doxa = mínění, názor)
- správné, původní, pravověrné náboženství
- přesné zachovávání původních dogmat a rituálů
- ortodoxní učení = pravoslavná církev
- protiklad k herezi

Hereze

- z řeckého *hairesis* = rozhodnutí, sklon
- popírání nebo nesouhlas s jednou nebo více pravdami víry
- osobní pohled na víru, který je v protikladu s učením církve
- dogmatika: odporování zjevené pravdě, která byla schválena církevním úřadem
- heretická hnutí často sloužila jako odpor proti ústřední vládě

Ariánství

- celé 4. století ovládal celou církev i říši spor mezi ortodoxií a ariánstvím
- spor o vztahu jednotlivých osob Božské Trojice
- alexandrijský kněz jménem Areios tvrdil, že původně existoval Bůh Otec, a až pak z něj vzešel Boží Syn. Z toho vyplývá, že Syn, není Bohu Otci zcela rovnocenný, jelikož zde nebyl od počátku, tak jako Bůh
- alexandrijský biskup Areia exkomunikoval
- myšlenka se dále šířila na východě

Nikajský koncil

- hrozilo, že dojde k rozkolu v církvi
- císař Konstantin svolal roku 325 do Nikaie církevní sněm, aby rozhodl sporu mezi ortodoxií a ariánstvím
- koncilu předsedal sám císař Konstantin
- jediný pravdivý názor byl o stejné podstatě Svaté Trojice (homousios)
- ariánství bylo zavrhnuto a bylo označeno jako heretické
- stále se šířilo na východě ve zmírněné podobě (Syn je podobné podstaty jako Bůh Otec – *homoiousios*)

"Věříme v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele všeho viditelného i neviditelného. I v jednoho Pána Ježíše Krista, Syna Božího, jednorozeného, z Otce narozeného, to jest z podstaty Otce, Boha od Boha, Světlo ze Světla, Boha pravého od Boha pravého, rozeného, nestvořeného, jedné bytosti s Otcem, skrze něhož vše učiněno jest, co je na nebesích a na zemi. Jenž pro nás lidi a naše spasení sestoupil s nebe, vtělil se a člověkem se stal, trpěl a třetího dne vstal z mrtvých a vystoupil na nebesa a sedí na pravici Otce, a zase přijde souditi živých i mrtvých. I v Ducha svatého. Kdo mluví o Synu božím, že byla doba kdy nebyl, nebo že nebyl dříve než se narodil, nebo že pochází z nebytí, nebo že je z jiné osoby, nebo podstaty, nebo že se přeměňuje či mění Syn Boží, toho zavrhuje obecná a apoštolská církev"

Události po Nikajském koncilu

- po Konstantinovi nastoupil na trůn jeho syn Constantius II
- vyznával ariánské učení
- dalším císařem se stal jeho bratranec Julián (Julianus)
- Julián se snažil o obnovení starých náboženských kultů a měl odpor ke křesťanství
- po smrti Juliána si zvolila armáda za císaře nižšího důstojníka Valentiana
- Valentianus vládl na západě a vládcem východu jmenoval svého bratra Valenta
- oba bratři měli rozdílná církevní vyznání

2. ekumenický koncil

- dalším císařem se stal Theodosios (379 – 395)
- Theodosios byl propagátorem nikajského vyznání
- r. 381 svolal v Konstantinopoli římský všeobecný ekumenický koncil, kde bylo definitivně odsouzeno ariánství
- křesťanství se stalo státním náboženstvím římské říše
- Theodosios dal zavřít všechny pohanské chrámy a zkonfiskovat jejich majetek

Nové spory v křesťanství

- po smrti Theodosia se stali císaři jeho synové Arkadios a Honorios.
- důležitý moment v rámci křesťanství nastává v 5.století, kdy se objevují nové rozpory
- na trůně je Arkádiův syn Theodosios II. (408-450)
- objevuje se otázka charakteru Boha-Syna, Ježíše Krista, v němž po jeho vtělení byly podle nikajského koncilu dvě přirozenosti – lidská a božská, navzájem nesmíšené, ale spojené
- do opozice se staví patriarcha Nestorios

Nestorios

- byl konstantinopolským patriarchou
- Nestorios nesouhlasil s novým pojmenováním Ježíšovy matky Marie – θεοτόκος (*theotokos*, nositelka Boha, bohorodička)
- prosazoval titul Χριστοτόκος (*christotokos*, nositelka Krista)
- Nestorios se domníval, že označení Marie *Theotokos* zpochybňuje Ježíšovo božství
- Marii považoval za matku pouze lidské části Ježíšovy osobnosti.
- z této myšlenky poté vzniklo nové heretické hnutí nestoriánství:
 - obě Kristovy přirozenosti mají svůj vlastní subjekt a nejde je spojit
 - popírají vtělení Boha v Ježíši Kristu

3. ekumenický koncil

- proti tomuto hnutí se postavil představitel alexandrijského duchovenstva Kyrillos
- r. 431 proběhl ekumenický koncil v Efesu
- nestoriánství bylo odsouzeno a označeno za heretické

(roku 1895 byl nalezen spis *Liber Heraclidis*, kde Nesotrios odmítá herezi, z níž byl obviněn, a jeho popis Krista se velmi podobá formulí Chalkedonského koncilu roku 451. Z nálezů je jisté, že Nestorios neučil o dvou osobách v Kristu, takže se příliš neshodoval s učením nestoriánství.)

Monofysitismus

- s touto naukou přišel archimandrita Eutyches
- (*monos* – jediný, *fysis* – přirozenost)
- monofysitismus zastává názoru, že Ježíš Kristus neměl dvě přirozenosti, ale jen jednu jedinou – božskou, jež nebyla totožná s tělesností lidskou
- byl také projevem tendencí k politickému separatismu a dosažení větší nezávislosti nad císařskou mocí

4. ekumenický koncil

- roku 451 proběhl další ekumenický koncil v Chalkedonu
- koncil svolal tehdejší císař Markian
- za základ chalkedonského vyznání víry byla přijata formulace papeže Lva Velikého:

„Učíme všichni jednomyslně, že jeden a tentýž Syn, náš Pán Ježíš Kristus, zcela dle božství a zcela dle lidství...; ve dvou přirozenostech nesmíšených a neproměněných, neoddělen a neodlišně, obě v jedné osobě a jedné podstatě se setkávají.“

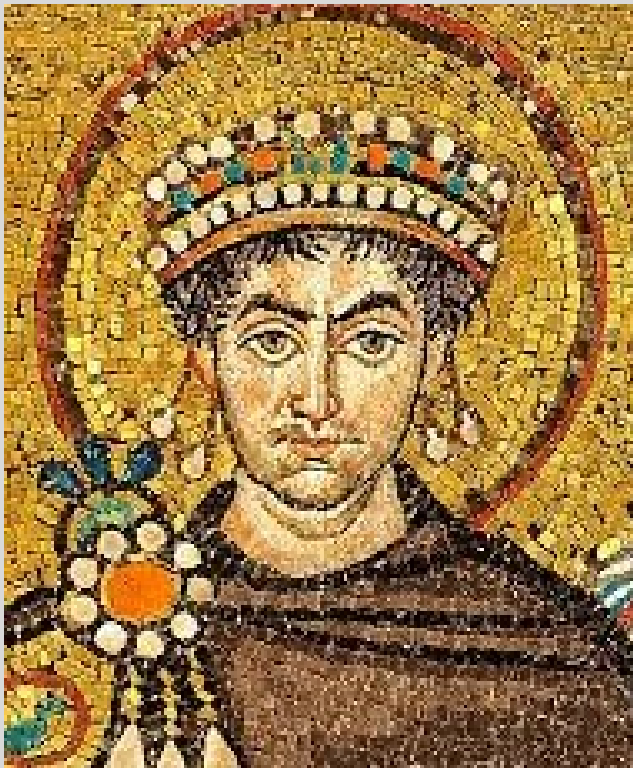
- tím byl zavrhnut i monofysitismus i nestoriánství a byly prohlášeny za herezi
- i přesto zůstával monofysitismus převládající ve většině východních provincií

Edikt sjednocení

- v roce 474 na trůn usedá císař Zenon
- roku 476 zaniká západní císařství kvůli nájezdům germánských kmenů, kvůli tomuto rozdělení se prohlubují církevně-politické spory
- Zenon vydává tzv. Edikt sjednocení (Henotikon), aby urovnal spory mezi těmito dvěma církevními stranami
- uznání ediktu konstantinopolským patriarchou Akakiem vedlo k roztržce mezi ním a římským papežem – první schizma (rozkol) mezi východní a západní církví

Císař Justinián

- roku 527 usedá na trůn císař Justinián
- vystupuje proti pohanům, nekřesťanským vyznavačům a pronásleduje i židy
- byl stoupencem chaledonského vyznání a chtěl dosáhnout jednoty víry potlačením monofysitismu
- r. 532 proběhlo povstání Níká, které vzniklo během koňských závodů:
 - spor nastal mezi dvěma stranami podporovatelů jednotlivých závodních týmů Modrými a Zelenými
 - jednou z příčin byli také spory mezi církevními stranami
- roku 533 probíhá 5.ekumenický koncil, Justinián vyhlásil vlastní *Vyznání víry*, které mělo být přijatelné i pro ortodoxní i monofysity
- snaha o sjednocení selhala

- v 6.století byli představitelé monofysitismu pronásledováni a tehdejší císaři se snažili podporovat ortodoxii
- v 7.století se císař Herakleios snažil překlenout propast mezi monofysitismem a chalkedonskou smlouvou a přišel s učením zvaným monoenergetismus/monotheletismus:
 - Kristus měl sice dvě přirozenosti, ale zároveň byl nadán jen jedinou energií – jedinou působící silou vyvěrající z jeho nedílné osobnosti
- hledání způsobu smíření obou stran pořád pokračovalo

6. ekumenický koncil

- (3.konstantinopolský koncil)
- r. 680/681 císař Konstantin IV. svolal do Konstantinopole ekumenický koncil, kde byl odsouzen monothelitismus jako hereze a jediný platný prohlásil chalkedonskou formulaci

- v dalších stoletích se setkáváme s jinými heretickými hnutími jako například paulikiáni (8./9.stol.) nebo tzv. Bogomilství (10.stol.)

Zdroje:

- HRADEČNÝ, Pavel a kol. Dějiny Řecka. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-192-1
- <https://cs.linkfang.org/wiki/Nestorius>
- <https://cs.linkfang.org/wiki/Nestorius>
- <https://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=235>
- <http://www.iencyklopedie.cz/hereze/>
- <http://www.iencyklopedie.cz/edikt-milansky/>
- <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ortodoxie>
- <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=2350>
- <https://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=463>
- <https://www.antickysvet.cz/26123n-justinianus-i>

Zdroje - obrázky:

- <https://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=196>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Ari%C3%A1nstv%C3%AD#/media/Soubor:THE_FIRST_COUNCIL_OF_NICEA.jpg
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nestorios>
- https://www.wikiwand.com/cs/Efezsk%C3%BD_koncil#
- <https://www.dejepis.com/ucebnice/byzantska-rise/>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Chalkedonsk%C3%BD_koncil

Děkuji za pozornost :)